

**Sprawozdanie z działalności
Zespołu do Spraw Historii
i Upamiętniania
2021**

Słowo od Zespołu

11 listopada 2021 roku minął pierwszy rok działalności Zespołu do spraw Historii i Upamiętniania, powołanego zarządzeniem Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Podczas inauguracyjnego spotkania Zespołu, Prezes Najwyższej Izby Kontroli Marian Banaś przedstawił motywy, jakimi kierował się powołując Zespół do Spraw Historii i Upamiętniania:

„Kwestia pamięci jest rzeczą istotną w każdej instytucji, zwłaszcza w takiej jak nasza. Znajomość przeszłości buduje poczucie odpowiedzialności za to co było i za przyszłość. Przedstawianie i przypominanie postaci ważnych dla historii NIK i historii państwa i ich dzieła, tego co po sobie zostawili, może być drogowskazem dla naszych działań. Trzeba mieć na uwadze etos pracy przedwojennych kontrolerów i poprzez jego przypominanie, przekazywać go przychodzącym do NIK nowym pracownikom. Nie tylko same procedury są ważne – podkreślił Prezes NIK – ale także aspekt ideowy, chęć oddania się pracy dla państwa, dla wspólnoty, którą jest Polska. Znajomość historii – kontynuował Prezes NIK – pomaga formować etos pracownika, jego postawę we wspólnocie, którą jest Polska. Naturalną kolejną rzeczą jest dbałość o takie wartości. W każdym człowieku jest program prawdy i życia w sposób uczciwy. Takie postawy nas interesują i poprzez znajomość naszej przeszłości chcemy kształtować przyszłość.”

Jako członkowie Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania staramy się wypełniać misję nakreśloną przez Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. W niniejszej publikacji przedstawiamy efekty naszych działań w pierwszym roku pracy Zespołu.

Kalendarium prac Zespołu do spraw Historii i Upamiętniania

LISTOPAD 2020

Z dniem 11 listopada 2020 r. weszło w życie zarządzenie nr 84/2020 Prezesa Najwyższej Izby Kontroli z dnia 10 listopada 2020 r. w sprawie powołania w Najwyższej Izbie Kontroli Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania:

„Powołuje się w Najwyższej Izbie Kontroli Zespół do spraw Historii i Upamiętniania, zwany dalej „Zespołem”, który pełni funkcję organu pomocniczego Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, zwanej dalej „NIK”. Do zadań Zespołu należy popularyzacja ważnych wydarzeń w dziejach NIK oraz kształtowanie etosu pracownika NIK, zwłaszcza przez:

- współpracę z podmiotami zajmującymi się badaniem i opracowaniem historii Polski w XX w., w tym z: Archiwum Akt Nowych, Biblioteką Narodową, Instytutem Pamięci Narodowej – Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Instytutem Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego oraz Muzeum Powstania Warszawskiego;
- przygotowywanie wystaw, publikacji oraz wykładów;
- prowadzenie badań naukowych;
- prezentowanie wyników badań naukowych i prac na seminariach, konferencjach oraz dyskusjach panelowych”.

W skład Zespołu weszli:

- przewodniczący Piotr Szubarczyk – doradca dyrektora w Biurze Organizacyjnym,
- zastępca Przewodniczącego dr Krzysztof Madej – doradca ekonomiczny w Departamencie Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji,

oraz członkowie:

- Danuta Bolikowska – główny specjalista kontroli państwowej w Departamencie Strategii,
- Konrad Jaros – doradca dyrektora, p.o. kierownik Wydziału Wydawniczego w Biurze Organizacyjnym,
- Jolanta Kruszewska – główny specjalista w Biurze Organizacyjnym,
- Małgorzata Piekarczyk – starszy referent w Biurze Organizacyjnym,
- Elżbieta Południk – główny specjalista w Departamencie Strategii.

11 listopada 2020 r.

Narodowe Święto Niepodległości

W tym szczególnym dniu Zespół zainaugurował działalność jako organ pomocniczy Prezesa NIK, towarzysząc Prezesowi NIK w uroczystych obchodach Święta Niepodległości. Uroczystości poprzedziła msza św. w archikatedrze św. Jana w Warszawie w intencji wszystkich pracowników NIK, by byli godni swoich wielkich poprzedników. Po nabożeństwie, w podziemiach archikatedry, Prezes NIK złożył kwiaty na grobie Ignacego Jana Paderewskiego, współtwórcy polskiej niepodległości i Najwyższej Izby Kontroli. Następnie członkowie Zespołu towarzyszyli Prezesowi NIK w składaniu wieńców pod pomnikami Marszałka Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego.

19 listopada 2020

Pierwsze posiedzenie Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania

Z udziałem Prezesa NIK Mariana Banasia w sali im. Waleriana Pańki odbyło się pierwsze posiedzenie Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania, powołanego z dniem 11 listopada 2020 r., jako zespół pomocniczy Prezesa NIK. Podczas posiedzenia Prezes NIK Marian Banaś podkreślił ogromną rolę pamięci historycznej dla kształtowania postaw etycznych współczesnej kadry kontrolerskiej, w tym etos w pracy przedwojennych kontrolerów. Zespół omówił wstępnie plany działalności na 2021 rok.

23 listopada 2020

U honorowanie prof. Ryszarda Szawłowskiego – byłego członka Kolegium NIK i nestora nikowskich historyków

W dniu 91. urodzin Profesora Ryszarda Szawłowskiego, przewodniczący Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania Piotr Szubarczyk przekazał Jubilatowi, w imieniu Prezesa NIK Mariana Banasia, list z wyrazami szacunku i wdzięczności za jego wieloletnią działalność w Kolegium NIK w latach 1995–2001 oraz pionierskie prace badawcze nad historią Najwyższej Izby Kontroli oraz kontroli państwowej w I i II Rzeczypospolitej.

**PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
MARIAN BANAŚ**

Warszawa, 23 listopada 2020 r.

**Pan Profesor
Ryszard Szawłowski**

W imieniu własnym oraz pracowników Najwyższej Izby Kontroli pragnę złożyć Panu serdeczne życzenia w dniu Pańskich urodzin.

W naszej wdzięcznej pamięci pozostaje Osoba i twórczość Pana Profesora. Pański dorobek naukowy, wieloletni wkład w prace Kolegium Najwyższej Izby Kontroli, a nade wszystko pionierskie monografie dotyczące historii najwyższych państwowych organów kontroli w Polsce w XIX wieku oraz w okresie II Rzeczypospolitej, są ciągle cennym źródłem inspiracji.

Opracowane przez Pana Profesora biogramy Prezesów NIKP i NIK, w szczególności starania o upamiętnienie postaci Jana Żarnowskiego, stanowią dla nas nie tylko źródło wiedzy, ale też wzorzec etosu pracy w służbie dla Rzeczypospolitej Polskiej.

Pragnę zapewnić, że rozpoczęte przez Pana Profesora dzieło upamiętniania dziejów kontroli państwowej i jej zasłużonych twórców będzie w Najwyższej Izbie Kontroli kontynuowane przez powołany przeze mnie z dniem 11 listopada 2020 r. Zespół do Spraw Historii i Upamiętnienia, który pełni funkcję organu pomocniczego Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Proszę przyjąć wyrazy uznania za Pański wkład w upamiętnianie historii Polski i Najwyższej Izby Kontroli oraz życzenia zdrowia, pomysłowości i satysfakcji z Pańskiej działalności naukowej, społecznej i patriotycznej.

Marian Banaś

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

17 grudnia 2020

Drugie posiedzenie Zespołu

Podczas posiedzenia w dniu 17 grudnia 2020 r. omówiono m.in. działania związane z planowaną kwerendą archiwalną w Archiwum Akt Nowych i Instytucie Pamięci Narodowej, współpracę z archiwami i wypracowanie formuły współpracy w celu pozyskania skanów dokumentów. Wcześniej, 9 grudnia 2020 r. przewodniczący Zespołu Piotr Szubarczyk i dr Krzysztof Madej odbyli spotkanie z dyrektorem Archiwum Akt Nowych dr. Mariuszem Olczakiem. Dotyczyło ono uzyskania przez NIK możliwości sprawnego pozyskiwania akt – przechowywanych w AAN, ale będących dziedzictwem historycznym NIK – w szczególności teczek akt osobowych przedwojennych pracowników NIK. Małgorzata Piekarczyk zaprezentowała kalendarz historyczny NIK na 2021 rok, przygotowany w Wydziale Wydawniczym. Omawiano także kwestię Upamiętniania ważnej dla NIK postaci kierownika Sekcji Kontroli Polskiego Państwa Podziemnego podczas okupacji niemieckiej – adwokata Stanisława Peszyńskiego, który zginął zamordowany przez nazistów w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego, inicjatywę Danuty Bolikowskiej wznowienia realizowanego przez NIK w latach wcześniejszych programu „Notacje” we współpracy z Ośrodkiem KARTA oraz sprawę medalu dla zasłużonych dla kontroli państwowej. Projekt medalu (odznaki okolicznościowej z okazji 100-lecia NIK przypadającej 7 lutego 2019 roku) został przygotowany przez grafika NIK, dr sztuk pięknych panią Elżbę Kozielską. Został on pozytywnie zaopiniowany przez Komisję Heraldyczną.

Pogrzeb członka Kolegium NIK prof. Ryszarda Szawłowskiego

Przedstawiciele Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania reprezentowali Prezesa Najwyższej Izby Kontroli oraz pracowników NIK podczas uroczystości pogrzebowych zmarłego w grudniu 2020 r. Profesora Ryszarda Szawłowskiego, wieloletniego członka Kolegium Najwyższej Izby Kontroli, autora licznych publikacji historycznych i prawniczych, znawcy i popularyzatora historii NIK. Podczas składania kondolencji Pani Hanna Szawłowska podziękowała NIK za pamięć i obecność i zaprosiła do dalszego z nią kontaktu.

Pogrzeb Ryszarda Szawłowskiego. Przy trumnie w stroju partyzanckim przyjaciel profesora.

STYCZEŃ 2021

24 stycznia 2021

Pożegnanie Lidii Lwow-Eberle, żołnierza AK

24 stycznia 2021 r. Członkowie Zespołu reprezentowali Najwyższą Izbę Kontroli podczas uroczystości pogrzebowych Lidii Lwow-Eberle – żołnierza Armii Krajowej na Wileńszczyźnie oraz konspiracji niepodległościowej, depozytariuszce pamięci o mjr. Zygmuncie Szendzielarzu ps. Łupaszko. Po wojnie była archeologiem i uznanym muzealnikiem.

Lidię Lwow-Eberle żegnali także przedstawiciele władz Rzeczypospolitej Polskiej: prezydent RP Andrzej Duda oraz premier Mateusz Morawiecki. W swoich pożegnaniach zwracali m.in. uwagę na wybór przez Lidię Lwow-Eberle polskości (była z pochodzenia Rosjanka), cenę jaką przyszło jej płacić za to doświadczenie, ale także radości, osiągnięcia, uznanie, które były Jej udziałem. Wzruszający i osobisty charakter miało Jej pożegnanie przez córkę. W miejscu spoczynku Pani pułkownik Lidii Lwow-Eberle członkowie Zespołu w imieniu Prezesa NIK złożyli wieniec.

Najwyższa Izba Kontroli miała honor gościć Lidię Lwow-Eberle, na wspólnie organizowanych przez Izbę spotkaniach, z udziałem członków pracowników NIK – obecnie członków Zespołu, kombatantów podziemia niepodległościowego oraz Armii Generała Andersa m.in. w 2016 roku w Goławicach i Mielnie.

LUTY 2021

7 lutego 2021 r.

Rocznica ustanowienia barw narodowych

Zespół przypomniał 7 lutego 2021 r. ważną uchwałę sprzed 190 lat Sejmu Polskiego, utworzonego po wybuchu Powstania Listopadowego. Ten Sejm wslawił się detronizacją cara Rosji, który uzurpował sobie prawo do miana króla Polaków oraz podjął także – na wniosek Towarzystwa Patriotycznego – uchwałę o kokardzie narodowej, czyli o barwach narodowych Polski. Była to pierwsza w historii Polski regulacja prawna w tej sprawie. Biało-czerwone barwy Rzeczypospolitej Polskiej potwierdził po odrodzeniu państwa, Sejm Rzeczypospolitej – w roku 1919.

8 lutego 2021

Rocznica utworzenia NIK

Zorganizowane 8 lutego 2021 obchody 102. rocznicy utworzenia NIK rozpoczęła uroczysta Msza Święta w kościele Świętego Aleksandra przy placu Trzech Krzyży w Warszawie, w szczególnej intencji – za żyjących i zmarłych pracowników NIK. Mszę celebrował metropolita warszawski kardynał Kazimierz Nycz. Elżbieta Południk przygotowała i odczytała modlitwę wiernych. O organizacyjną stronę uroczystości zadbała Jolanta Kruszewska.

Złożenie wieńca przed pomnikiem Ignacego Jana Paderewskiego

Złożenie wieńca przed pomnikiem Józefa Piłsudskiego

Następnie Prezes NIK Marian Banaś wraz z wiceprezesami i dyrektorem generalną złożył wieniec pod pomnikiem Józefa Piłsudskiego przy Belwederze i pod pomnikiem Ignacego Jana Paderewskiego w Parku Ujazdowskim.

Konferencja w siedzibie NIK

Uroczystości w siedzibie NIK poprowadził przewodniczący Zespołu Piotr Szubarczyk. Odbyły się one z udziałem przedstawicieli departamentów i delegatur NIK (z uwagi na COVID-19 – za pośrednictwem wideokonferencji) oraz zaproszonych gości w sali Lecha Kaczyńskiego: przedstawiciele Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i Instytutu Pamięci Narodowej. Referat na temat historii powstania NIK wygłosił historyk prof. Wiesław Wysocki.

Podczas uroczystości Prezes NIK Marian Banaś wręczył gościom po raz pierwszy okazjonalne znaczki (wpinki) z odwzorowaniem symbolu Polski Walczącej z gmachu NIK. Słynne kotwice Polski Walczącej pochodzące z czasów okupacji zostały odkryte w 2014 roku podczas remontu elewacji budynku NIK. Malowane na murach Warszawy podczas wojny, wzbudzały w Polakach ducha walki, wiarę w to, że Polacy nigdy się nie poddadzą, że wygrają. Dlatego też znaczek z symbolem Polski Walczącej odwzorowanym z gmachu NIK nazwany został Znakiem Nadziei.

Przedstawiciele Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania w imieniu Prezesa NIK Mariana Banasia złożyli wieniec pod Pomnikiem Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej.

19 lutego 2021

Zespół upamiętnił rocznicę objęcia 19 lutego 1919 roku urzędowania przez pierwszego w historii Polski Prezesa NIKP Józefa Higersbergera.

Prezes NIK Marian Banaś uczcił pamięć Generała bryg. Augusta Emila Fiedorfa „Nila” – ostatniego zastępcy dowódcy głównego Armii Krajowej. W składaniu wieńca pod murem więzienia przy ul. Rakowieckiej 37 w Warszawie, Prezesowi NIK towarzyszyli członkowie Zespół do Spraw Historii i Upamiętniania.

26 lutego 2021

Przypomnienie 26 lutego 2021 r. 94. rocznicy ustanowienia polskiego hymnu narodowego. W 1927 roku Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zatwierdziło Mazurka Dąbrowskiego – pieśń Legionów Polskich we Włoszech, napisaną w roku 1797 przez Józefa Wybickiego – jako hymn państwowy Rzeczypospolitej Polskiej.

1 marca 2021

W Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych, Prezes NIK złożył wieniec, zapalił znicze i odmówił „Wieczny odpoczynek” za spokój duszy Żołnierzy Niezłomnych. Prezesowi NIK towarzyszył Piotr Szubarczyk, jako przedstawiciel Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania.

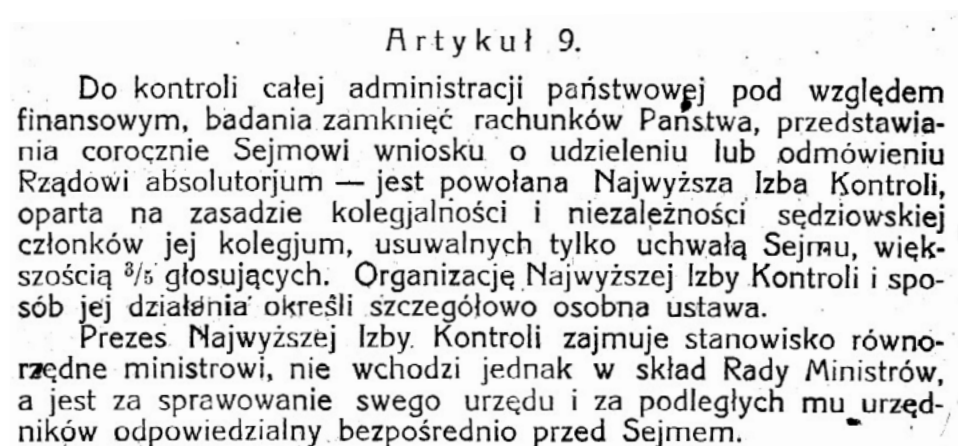

17 marca 2021

Konstytucja, która powołała NIK

Upamiętnienie konstytucji marcowej: 17 marca 1921 roku, Sejm Ustawodawczy uchwalił pierwszą konstytucję odrodzonego po rozbiorach państwa polskiego. Przeszła ona do historii pod nazwą konstytucji marcowej. Jej artykuł 9 dotyczył Najwyższej Izby Kontroli. Tym samym Najwyższa Izba Kontroli zyskała status organu konstytucyjnego, którym pozostaje do dziś.

- Publikacja: artykuł Elżbiety Południk „NIK w konstytucji marcowej” na portalu wewnętrznym.

20 marca 2021

Członkowie Zespołu w mediach

20 marca 2021 r. minęła 79. rocznica namalowania po raz pierwszy w okupowanej Warszawie Znak Polski Walczącej, którego depozytariuszem jest także Najwyższa Izba Kontroli. Trzy oryginalne znaki – namalowane w roku 1942 na gmachu przy Filtrowej – zachowały się nienaruszone do dziś. Zostały przez Niemców przykryte tynkiem, który odsłonięto podczas remontu budynku w roku 2014. O znaku Polski Walczącej – symbolu nadziei i oporu rozmawiali na antenie TV Trwam i Radia Maryja przewodniczący Zespołu ds. Historii i Upamiętniania Piotr Szubarczyk oraz członkowie Zespołu: Danuta Bolikowska, dr Krzysztof Madej i Elżbieta Południk.

- Publikacja: artykuł Piotra Szubarczyka „O kotwicy – „znaku firmowym” Armii Krajowej – mówią członkowie Zespołu ds Historii” ukazał się na portalu 25 marca 2021 r.

KWIECIEŃ 2021

Zespół tekstem na portalu NIK przypomniał 16. rocznicę śmierci Jana Pawła II.

10 kwietnia 2021

Rocznica Katastrofy Smoleńskiej

W przededniu 11. rocznicy tragedii smoleńskiej Prezes Najwyższej Izby Kontroli Marian Banaś złożył kwiaty i pomodlił się na Wawelu – przy grobie Lecha Kaczyńskiego i Marii z Mackiewiczów Kaczyńskiej – Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Pierwszej Damy. Prezesowi NIK towarzyszyła dyrektor krakowskiej Delegatury NIK – Jolanta Stawska.

10 kwietnia 2021 roku – na wojskowe Powązki w Warszawie przybyli członkowie Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania, by w imieniu Prezesa i wszystkich pracowników NIK zapalić znicze i złożyć białe-czerwone wiązanki na grobach trzech działaczy państwowych – pracowników Najwyższej Izby Kontroli – Władysława Stasiaka, szefa Kancelarii Prezydenta RP, Sławomira Skrzypka Prezesa Narodowego Banku Polskiego oraz Aleksandra Szczygło szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego, którzy zginęli 10 kwietnia 2010 roku w katastrofie smoleńskiej.

13 kwietnia 2021

Katyń pamiętamy

13 kwietnia jest świętem państwowym, poświęconym 21 857 bezbronnym ofiarom Zbrodni Katyńskiej. Wśród ofiar sowieckich zbrodni byli także pracownicy Najwyższej Izby Kontroli: Władysław Czekaj, Stanisław Mantel, Antoni Chudzicki, Stefan Bystrzonowski, Marian Pisarik, Jan Andrzejowski, Witold Kołakowski.

Prezes NIK Marian Banaś przed pomnikiem katyńskim na Powązkach złożył wieniec, zapalił znicze ku czci ofiar zbrodni na polskich jeńcach wojennych. Prezesowi towarzyszyli członkowie Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania.

19 kwietnia 2021

Uzupełnienie składu Zespołu

19 kwietnia 2021 roku Prezes NIK wydał zarządzenie nr 32/2021 zmieniające zarządzenie w sprawie powołania Zespołu do spraw Historii i Upamiętniania. Na mocy tego zarządzenia do składu zespołu dołączył oficjalnie doradca dyrektora Biura Organizacyjnego p.o. kierownika Wydziału Wydawniczego NIK Konrad Jaros.

MAJ 2021

2 maja 2021

Rocznica Konstytucji 3 Maja

W przeddzień 230. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja i zarazem w Dniu Flagi – w imieniu Prezesa i wszystkich pracowników Najwyższej Izby Kontroli – przedstawiciele Zespołu złożyli biało-czerwony wieniec w podziemiach Świątyni Opatrzności Bożej w Warszawie – w Panteonie Wielkich Polaków, przy krypcie ostatniego Prezydenta RP na Uchodźstwie Ryszarda Kaczorowskiego (†10 IV 2010). 2 maja to także Dzień Polonii i Polaków za Granicą.

Rocznica śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego twórcy NIK

Na zaproszenie szefa Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych Jana Józefa Kasprzyka, Prezes Najwyższej Izby Kontroli Marian Banaś uczestniczył w uroczystościach z okazji 86. rocznicy śmierci Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego – twórcy NIK w 1919 r. Złożył wieńce przy Grobie Nieznanego Żołnierza i pod pomnikiem Marszałka, przy siedzibie Dowództwa Garnizonu Warszawa.

4 maja 2021

„Świadek 1939–1946” – wystawa płaskorzeźb prof. Stanisława Kulona

Zespół do spraw Historii i Upamiętniania zaprosił pracowników NIK do obejrzenia wystawy płaskorzeźb „Świadek 1939–1946” autorstwa jednego z najwybitniejszych polskich artystów rzeźbiarzy, profesora Warszawskiej ASP Stanisława Kulona. Prace były prezentowane przed salą im. Lecha Kaczyńskiego. To artystyczna interpretacja przeżyć artysty, urodzonego w 1930 r. w okolicach Podhajec w przedwojennym województwie tarnopolskim. Wybuch wojny, inwazja bolszewicka 17 września 1939 r., ataki ukraińskich nacjonalistów z UPA na polskie wsie, deportacja na Syberię w 1940 r., zakończona śmiercią niemal całej jego rodziny i wreszcie powrót do Polski w 1946 r. – zostały upamiętnione w cyklu mistrzowsko zrealizowanych, koloryzowanych płaskorzeźb.

Podczas otwarcia wystawy Prezes NIK Marian Banaś powiedział, że Najwyższa Izba Kontroli zajmuje się swoimi ustawowymi zadaniami, czyli przede wszystkim działalnością kontrolną.

– Jednak jako instytucja państwa, mamy również obowiązek dbania o historię i tradycję. Bez pamięci o przeszłości, nie można zbudować dobrej przyszłości – podkreślił Prezes NIK.

OPUS VITAE
NESTORA POLSKICH RZEŹBIARZY

ŚWIADECTWO SYBIRSKIE PROFESORA STANISŁAWA KULONA

2021

- Publikacja: folder do wystawy opracowany przez Piotra Szubarczyka.

18 maja 2021

Rocznica bitwy pod Monte Cassino

18 maja 2021 r. Prezes NIK Marian Banaś wraz z delegacją Zespołu uczestniczył w obchodach 77. rocznicy bitwy pod Monte Cassino, pod pomnikiem w Warszawie, składając wieniec i zapalając znicze pamięci – ku pamięci generała Władysława Andersa oraz jego oficerów i żołnierzy. Bitwa na wzgórzu Monte Cassino rozstrzygnęła się 18 maja 1944 r., otwierając aliantom drogę na Rzym. Także 18 maja, w roku 1920, urodził się w Wadowicach Karol Wojtyła, przyszły papież, który często wizytował cmentarz poległych na zboczach Monte Cassino.

30. rocznica objęcia przez prof. Waleriana Pańkę funkcji Prezesa NIK

Zespół do Spraw Historii i Upamiętniania przypomniał 30. rocznicę objęcia przez prof. Waleriana Pańkę funkcji Prezesa NIK. Danuta Bolikowska na portalu nakreśliła postać i dzieło pierwszego „solidarnościowego” Prezesa NIK. Przy okazji wystosowała apel do pracowników NIK o udostępnienie pamiątek i podzielenie się wspomnieniami na temat Waleriana Pańki, na potrzeby przyszłej biografii pierwszego Prezesa NIK w wolnej Polsce.

23 maja 1991 r. Sejm wybrał Waleriana Pańkę na pierwszego niekomunistycznego Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Zastąpił zdymisjonowanego komunistycznego generała Tadeusza Hupałowskiego, członka Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego. Barbara Matosiuk, była redaktor naczelna „Kontroli Państwowej” wspominała: „Pańko wprowadził coś takiego, to jest bardzo trudne do zrobienia, jemu to się udało i to szybko, żeby pracownicy wiedzieli, czuli ten patriotyzm Izby (...), żeby wiedzieli, że cokolwiek robią, to nie ważne czy będzie ich nazwisko podpisane czy nie, ale to będzie firma, ta Najwyższa Izba Kontroli”.

Prezes Pańko zaczął wprowadzać ewolucyjne zmiany w pracy Izby zmierzające do zbudowania w Polsce niezależnej kontroli państwowej.

Twarz odwagi

Prezes Najwyższej Izby Kontroli Marian Banaś, wraz z członkami Zespołu, złożył wieniec i zapalił znicze pod murem więzienia mokotowskiego, upamiętniając rotmistrza Witolda Pileckiego – człowieka, który został uznany za jedną z „twarzy odwagi” (Face of Courage) w okupowanej przez Niemcy Europie.

Rotmistrz Witold Pilecki (*13 V 1901 †25 V 1948) był w chwili wybuchu wojny podporucznikiem Wojska Polskiego w korpusie kawalerii, przedtem instruktorem harcerskim. Awans na porucznika i rotmistrza otrzymał podczas pobytu w niemieckim obozie zagłady KL Auschwitz. Dobrowolnie dał się aresztować w Warszawie, by dostać się do KL Auschwitz i przygotować raport o tym, co się tam dzieje. Także po to, by założyć tam organizację samoobrony. Po wykonaniu zadania w nocy z 26 na 27 kwietnia 1943 uciekł z Auschwitz. Bohater Polskiego Państwa Podziemnego i europejskiego ruchu oporu przeciwko Niemcom, zginął po wojnie na „polskiej Golgocie” – w więzieniu mokotowskim.

Dyrektor Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL – mieszczącego się w części obecnego Aresztu na Rakowieckiej – dr Jacek Pawłowicz zaprosił Prezesa NIK oraz towarzyszących mu współpracowników do zwiedzenia dawnego komunistycznego więzienia.

Ogromne wrażenie na zwiedzających zrobiły cele śmierci bohaterów narodowych: rtm. Witolda Pileckiego i gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila” oraz ciemne karcery wypełniane do połowy wodą, w których znęcano się nad więźniami.

- Publikacje: artykuły Piotra Szubarczyka „Polska twarz odwagi”, „Misja druha Witolda” o rtm. Witoldzie Pileckim na portalu.

Adam Gręplowski *4 XI 1902 Kraków †27 V 1942 KL Auschwitz

Zespół przypomniał rocznicę śmierci dr. Adama Gręplowskiego, pracownika przedwojennej Okręgowej Izby Kontroli w Krakowie. To jeden z najwybitniejszych przedstawicieli NIK okresu międzywojennego – żołnierz, urzędnik, oficer rezerwy Wojska Polskiego w wojnie obronnej 1939 roku. Był naczelnikiem w OIK w Krakowie.

 PRACOWNICY NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI ODDALI ŻYCIE ZA POLSKĘ W LATACH 1939-1945 		
Kazimierz PIŁSUDSKI † 1941 Buchar	Adam GRĘPŁOWSKI † 1942 KL Auschwitz	Stanisław PESZYŃSKI † 1944 Powstanie Warszawskie
Władysław CZEKAJ † 1940 Katyń	Zenon MIKULSKI † 1940 Oszmiana	Józef MINKOWSKI † 1940 Na nieludzkiej ziemi
Jan ANDRZEJOWSKI † 1940 Bykownia	Gustaw WEX-MANASTERSKI † 1942 Lwów	Antoni CHUDZICKI † 1940 Katyń
Witold KOŁAKOWSKI † 1940 Twer	Mieczysław KLUG † 1942 KL Płaszów	Stefan BYSTRZONOWSKI † 1940 Charków
Stanisław MANTEŁ † 1940 Katyń	Antoni ZUBIELEWICZ † 1941 łagier Gari	Marian PISARIK † 1940 Charków

CZERWIEC 2021

Obchody 100-lecia pierwszej ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli 100-lecie ustawy o NIK – wystawa w NIK

Zespół do Spraw Historii i Upamiętniania przypomniał 100-lecie pierwszej ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli. Wystawę ilustrującą tę rocznicę otworzył Prezes NIK Marian Banaś. Wystawę przygotowali członkowie Zespołu Małgorzata Piekarczyk i Konrad Jaros z Wydziału Wydawniczego. Wystawie towarzyszył folder, opracowany przez Małgorzatę Piekarczyk i Pawła Przestrzelskiego z Wydziału Wydawniczego NIK.

14 czerwca 2021

Zespół uczcił rocznicę pierwszego transportu w 1940 r. ponad 700 więźniów politycznych – Polaków z Tarnowa do obozu koncentracyjnego KL Auschwitz. Na terenie Muzeum Więzienia Pawiak i przed Pomnikiem Mauzoleum Ofiar Niemieckich Obozów Koncentracyjnych na Powązkach Wojskowych w Warszawie złożyliśmy wieńce – od Prezesa i pracowników Najwyższej Izby Kontroli.

24 czerwca 2021

Rocznica Czerwca '76

Publikacja na portalu artykułu dr. Krzysztofa Madeja „45. rocznica Radomskiego Czerwca. Gdyby nie Ursus, gdyby nie Radom...” przypominający protesty i strajki robotników, które wybuchły 25 czerwca 1976 r.

Już w latach 1974–1975 ówczesna Najwyższa Izba Kontroli alarmowała, że nie wszystko w PRL jest jak powinno. Wskazywano m.in. na brak wymiany informacji m.in. pomiędzy poszczególnymi resortami odpowiedzialnymi za handel zagraniczny i współpracę. Na lekceważenie analiz i opinii ekspertów. W rolnictwie władze prowadziły nieracjonalną politykę, inwestując w państwowe gospodarstwa rolne kosztem gospodarstw indywidualnych. Natomiast same PGR-y były coraz bardziej nieefektywnie gospodarowane. Do tego przyszły lata gorszych plonów. Pogłębiał się kryzys. W czerwcu 1976 r.

władze zdecydowały się wprowadzić podwyżki cen. Do największych protestów doszło w Radomiu, Płocku i Ursusie. Represje wobec protestujących zjednoczyły osoby i środowiska dotychczas od siebie odległe. We wrześniu 1976 r. powstał grupujący różne środowiska Komitet Obrony Robotników. Presja na władze przynosiła powoli efekty. W 1977 r. władze zdecydowały się amnestionować większość represjonowanych.

LIPIEC 2021

8 lipca 2021

Otwarcie Sali Tradycji Najwyższej Izby Kontroli im. Jana Żarnowskiego

Prezes Najwyższej Izby Kontroli Marian Banaś, 8 lipca 2021 r. dokonał uroczystego otwarcia Sali Tradycji NIK im. Jana Żarnowskiego, która mieści się w sali 301 w głównym budynku NIK. Zabiegi o uczczenie przez Najwyższą Izbę Kontroli Jana Żarnowskiego miały niemal trzydziestoletnią tradycję. Promując etos przedwojennego urzędnika państwowego, prof. Ryszard Szawłowski – zasłużony dla NIK zarówno jako jej historyk, jak też członek Kolegium NIK w trakcie kilku kadencji – przywracał pamięć o pierwszych Prezesach Najwyższej Izby Kontroli Państwa – Józefie Higersbergerze i Najwyższej Izby Kontroli – Janie Żarnowskim. Postulował on upamiętnienie Jana Żarnowskiego w siedzibie NIK.

Wszystkie te osoby i wydarzenia zostały upamiętnione w nowo otwartej Sali Tradycji NIK im. Jana Żarnowskiego.

Wstępna deklaracja zorganizowania Sali Tradycji NIK im. Jana Żarnowskiego została wyrażona przez Prezesa NIK Mariana Banasia, podczas inauguracyjnego spotkania Zespołu ds. Historii i Upamiętniania 19 listopada 2020 r. Z inicjatywą utworzenia Sali Tradycji wystąpiła Elżbieta Południk. Zespół pomocniczy Prezesa NIK ds. Historii i Upamiętniania, pomimo ograniczeń spowodowanych epidemią koronawirusa, zaczął planować zorganizowanie Sali Tradycji NIK im. Jana Żarnowskiego.

Jolanta Kruszewska odpowiedzialna była za stronę organizacyjną, w tym odnowienie i aranżację sali 301. Małgorzata Piekarczyk wybrała i własnoręcznie opравиła zdjęcia dokumentujące historię NIK.

Danuta Bolikowska i Elżbieta Południk zadbały o narrację historyczną i wsparcie merytoryczne.

Eliza Koziulewska zaprojektowała ekspozycję, Paweł Przestrzelski oprawę graficzną okolicznościowej publikacji, którą otrzymali wszyscy zwiedzający 8 lipca Salę Tradycji NIK.

Szczególne podziękowania ślemy do Pani Diany Gawęłko z Kancelarii Prezesa NIK oraz do kierownictwa i pracowników Biura Organizacyjnego i Biura Gospodarczego. Bez ich pracy, wsparcia i życzliwości powstanie Sali Tradycji NIK im. Jana Żarnowskiego byłoby niemożliwe.

Na uroczystość przybyli goście specjaliści: były Prezes NIK, senator Krzysztof Kwiatkowski, Prezes Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej w Lublinie Krystyna Romer-Patyra, członek Zarządu Głównego Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej Waldemar Patyra oraz przewodniczący Komisji Kultury i Środków Przekazu Sejmu RP Piotr Babinetz. Oprócz hymnu narodowego Polski usłyszeliśmy wzruszającą pieśń o Wileńszczyźnie, rodzinnej ziemi Prezesa Jana Żarnowskiego.

Prezes NIK Marian Banaś witając się z gośćmi przypomniał ważne daty i ważne dla NIK postaci.

- 100-lecie uchwalenia przez Sejm Ustawodawczy konstytucji marcowej, która powoływała Najwyższą Izbę Kontroli. Natomiast NIKP (Najwyższa Izba Kontroli Państwa) powstała na mocy dekretu Naczelnika Państwa już w roku 1919.
- 100 lat temu, 3 czerwca 1921 r. Sejm Ustawodawczy uchwalił pierwszą ustawę o kontroli państwowej.
- 28 czerwca minęła 80. rocznica śmierci Ignacego Jana Paderewskiego – jednego z twórców odradzającego się Państwa Polskiego i współtwórcy Najwyższej Izby Kontroli Państwa w 1919 r.
- 18 maja 2021 r. minęła 100. rocznica śmierci Józefa Higersbergera – pierwszego Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa.
- 12 lipca mija 95 lat od śmierci Jana Żarnowskiego, jego następcy na stanowisku Prezesa NIK.
- 95 lat temu Polacy, w tym pracownicy NIK, obchodzili 150. rocznicę Deklaracji Niepodległości Stanów Zjednoczonych. Podpisy najważniejszych osób w państwie i ponad 5,5 mln obywateli, z wyrazami uznania dla Narodu Amerykańskiego, zachowały się w Bibliotece Kongresu Stanów Zjednoczonych, a wśród nich podpisy kierownictwa i pracowników Najwyższej Izby Kontroli z 1926 r., prezentowane w rocznicowej ekspozycji.

Szanowni Państwo,

w 2021 roku przypada setna rocznica uchwalenia przez Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej pierwszej ustawy o kontroli państwowej.

W tych dniach przypada również osiemdziesiąta rocznica śmierci Ignacego Jana Paderewskiego współtwórcy niepodległego Państwa Polskiego i Najwyższej Izby Kontroli.

Osoba genialnego kompozytora, pianisty, wielkiego patrioty i męża stanu jest powszechnie znana. Chcę dziś przypomnieć jego słowa, które wypowiedział na dworcu w Warszawie w styczniu 1919 roku, na dwa tygodnie przed objęciem funkcji premiera:

„Nie przyszedłem po dostojęstwa, sławę, zaszczyty, lecz aby służyć, ale nie jakiemuś stronnictwu. Stronnictwo winno być jedno – Polska. I temu jednemu służyć będę do śmierci”.

Obchodzimy także rocznice związane z osobami pierwszych Prezesów NIK – Józefa Higersbergera i jego następcy Jana Żarnowskiego. To ważni ludzie i ważne daty dla Najwyższej Izby Kontroli.

W latach dwudziestych ubiegłego stulecia powszechna była opinia, że nie ma w Polsce lepszego niż Jan Żarnowski kandydata do objęcia stanowiska Prezesa NIK, po śmierci Józefa Higersbergera w maju 1921 roku.

Żarnowski był urodzonym kontrolerem, z ogromnym doświadczeniem. Znany z uczciwości i niezłomnego charakteru, stanowczo zabiegał o niezależność NIK. Zapoczątkował również współpracę międzynarodową naszej instytucji. Jego instrukcje kontrolne, opracowane w 1922 roku, obowiązywały w Polsce aż do lat pięćdziesiątych.

Człowiek tak bardzo zasłużony dla kontroli państwowej – może ze względu na miejsce spoczynku na wileńskiej Rossie – był zbyt mało przypominany.

Uznałem, że w tym trudnym czasie, najlepszą formą uczczenia stulecia pierwszej ustawy o kontroli państwowej, będzie utworzenie Sali Tradycji Najwyższej Izby Kontroli.

Nadaliśmy jej dziś imię Jana Żarnowskiego – pierwszego Prezesa, który współtworzył i wcielał w życie przepisy nowej ustawy, realnie tworząc podwaliny kontroli państwowej w Polsce.

Mam nadzieję, że atmosfera tej Sali i zgromadzone w niej pamiątki będą inspiracją dla wszystkich pracowników Najwyższej Izby Kontroli odbywających tu szkolenia i narady.

Naszym obowiązkiem jest pamiętać o tych, którzy tworzyli niepodległe państwo, mechanizmy zarządzania nim i kontroli.

Dziękuję Państwu za obecność w tym miejscu i mam nadzieję, że będzie ono dobrze służyć podtrzymywaniu najlepszych tradycji Najwyższej Izby Kontroli.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli
Marian Banaś

Prowadząca uroczystość Elżbieta Południk podkreślała historyczny charakter Sali i znaczenie upamiętnionych w niej postaci dla Najwyższej Izby Kontroli. Zaprezentowała życiorys Prezesa Żarnowskiego, przypominając o jego grobie na wileńskim cmentarzu na Rossie. – Tam na nagrobku Prezesa zamieszczony został cytat z XXII Ody Horacego *Integer vitae scelerisque purus*. Są różne tłumaczenia, m.in. *nieposzlakowany w życiu i wolny od skazy...*

Z kolei Danuta Bolikowska wygłosiła referat o ustawie o kontroli państwowej. Wspominała czasy, kiedy NIK miała duże uprawnienia wobec odpowiedzialnych za nadużycia. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, miała obowiązek zawiadomić o tym odpowiednią władzę w celu usunięcia nadużyć. Miała też prawo – czego dziś nie ma – domagać się zawieszenia w czynnościach funkcjonariuszy odpowiedzialnych za te nadużycia i pociągnięcia winnych do odpowiedzialności osobistej i materialnej.

Od dekretu do ustawy

Stulecie ustawy o kontroli państwowej
1921-2021

- Publikacja „Od dekretu do ustawy. Stulecie ustawy o kontroli państwowej 1921-2021”

100-lecie ustawy o NIK – wystawa

W holu głównym NIK, obok sali im. Lecha Kaczyńskiego, otwarta została wystawa „Od Dekretu do Ustawy – Stulecie ustawy o kontroli państwowej 1921–2021”. Wystawa została zainspirowana przez Zespół do Spraw Historii i Upamiętniania, merytorycznie przygotowali ją członkowie Zespołu Małgorzata Piekarczyk i Konrad Jaros, którzy opracowali również katalog wystawy.

Prezes NIK Marian Banaś, poproszony o komentarz do wystawy, powiedział: – Tu jest cały komentarz – i wskazał ręką na planszę z tekstem roty przysięgi kontrolera NIK z 1919 roku.

Publikację „Od dekretu do ustawy” opracowały Danuta Bolikowska, Elżbieta Południk i Małgorzata Piekarczyk. Jej zasługą jest pozyskanie z Biblioteki Sejmowej bezcennych dokumentów i stenogramów z posiedzeń Sejmu Ustawodawczego, dokumentujących prace nad pierwszą ustawą o kontroli państwowej oraz biogramy posłów jej wnioskodawców. W publikacji zamieszczono specjalne podziękowania za pomoc w odszukaniu dokumentów Panu Błażejowi Popławskiemu, wicedyrektorowi Biblioteki Sejmowej.

Dzięki temu, w okolicznościowej publikacji, po raz pierwszy w wydawnictwach historycznych NIK, zaprezentowane zostały pełne stenogramy z posiedzeń Sejmu Ustawodawczego, podczas których – w burzliwych debatach – wykuwano podstawy kontroli państwowej w Polsce. Zawierają one m.in. zapisy dyskusji nad projektami ustawy na plenarnych posiedzeniach Sejmu w dniach 31 maja i 3 czerwca 1921 roku. Zamieszczono również reprinty najważniejszych dokumentów obrazujących dzieje kontroli państwowej w dwudziestoleciu międzywojennym – począwszy od dekretu z dnia 7 lutego 1919 roku o Najwyższej Izbie Kontroli Państwa aż do końca obowiązywania ustawy o kontroli państwowej, ogłoszonego dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej Władysława Raczkiewicza, w Angers we Francji, wydanym 7 marca 1940 roku „na czas wyjątkowych okoliczności wywołanych wojną”.

11 lipca 2021

W hołdzie Ofiarom Rzezi Wołyńskiej

Prezes Najwyższej Izby Kontroli Marian Banaś wraz z delegacją członków Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania Prezes NIK złożył wieńce pod Pomnikiem Ofiar Ludobójstwa na skwerze Wołyńskim w Warszawie oraz złożył kwiaty i zapalił znicze pod Pomnikiem 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK (w pobliżu Pomnika Ofiar Ludobójstwa). Dzień 11 lipca jest – od roku 2016 – Narodowym Dniem Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej.

30. rocznica śmierci Michała Falzmann – kontrolera Niezłomnego

Publikacją na portalu NIK „Pamiętamy o Michale Falzmannie!” Zespół przypomniał pracownikom NIK sylwetkę przedwcześnie zmarłego 18 lipca 1991 r. kontrolera NIK Michała Falzmann – głównego specjalisty w Zespole Analiz Systemowych NIK. Pracował w NIK zaledwie 4 miesiące. Już po miesiącu pracy przeniknął mechanizm okradania państwa polskiego na miliardy dolarów, w ramach FOZZ (Funduszu Obsługi Zadłużenia Zagranicznego) i nałożył swe odkrycie gigantycznej afery w finansach państwa. Przyplacił to przedwczesną śmiercią w 38. roku życia.

Fot. Ze zbiorów Izabeli Brodackiej-Falzmann

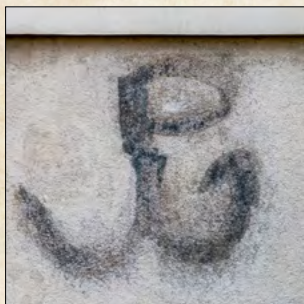
SIERPIEŃ 2021

W 77. rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego w Parku Dreszera, pod pomnikiem Mokotów Walczy, Zespół ds. Historii i Upamiętniania złożył wieniec – w imieniu Prezesa i wszystkich pracowników NIK – w hołdzie powstańcom i ludności cywilnej powstańczej Warszawy.

Przed godziną „W” wystawiliśmy wartę honorową przy wejściu do gmachu NIK przy Filtrowej, obok oryginalnego Znak Polski Walczącej. Postawiliśmy wieniec i zapaliliśmy znicze. Naszej warcie towarzyszyła warta harcerska. Na gmachu NIK pojawiła się biało-czerwona iluminacja.

Z inicjatywy Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania po raz pierwszy na frontonie budynku, za zgodą wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zaprezentowane zostały plansze promujące historię Najwyższej Izby Kontroli. Autorem pomysłu był Konrad Jaros, który zajął się również stroną organizacyjną przedsięwzięcia. Z dużą satysfakcją odnotowaliśmy, że plansze te, wzbudzały życzliwe zainteresowanie przechodniów i turystów odwiedzających Warszawę.

Jedynie zachowane w oryginale znaki Polski Walczącej.

Po prawej na filarze autentyczny znak, malowany przez harcerzy między 1942 a 1944 rokiem. Po lewej na rogu budynku widnieją kolejne dwie „Kotwice”. Odkryte w 2014 roku podczas renowacji gmachu NIK.

CZEŚĆ I CHWAŁA BOHATEROM !

100 lat temu Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił pierwszą ustawę o kontroli państwowej. Ustawa z 3 czerwca 1921 r. określiła organizację i kompetencje Najwyższej Izby Kontroli. NIK kontynuowała działalność Najwyższej Izby Kontroli Państwa, utworzonej dekretem z 7 lutego 1919 r., podpisanym przez Józefa Piłsudskiego, Ignacego Jana Paderewskiego i Józefa Engliha.

Stanisław Peszyński
1902–1944

ps. „Szumowski”, „Krechowiecki”
Szef Sekcji Kontroli Delegatury Rządu na Kraj (konspiracyjnej NIK) w Polskim Państwie Podziemnym, prawnik, harcerz.
Zginął 6 sierpnia w Powstaniu Warszawskim.

Jan Żarnowski

Prezes Najwyższej Izby Kontroli w latach 1921–1926.
Organizator profesjonalnej kontroli państwowej w odrodzonym państwie polskim.
Zwolennik współpracy NIK z Sejmem Rzeczypospolitej Polskiej.
Rzecznik niezależności Najwyższej Izby Kontroli.
Inicjator współpracy międzynarodowej NIK.
Spoczywa na cmentarzu na Rossie w Wilnie.

Margaret Maria O'Brien de Lacy-Korsak
1928–2017

Harcerka Szarych Szeregów, żołnierz Armii Krajowej ps. „Rita”, uczestniczka Powstania Warszawskiego.
Mieszkała przy ulicy A. Solariego, obok gmachu NIK, a po zajęciu domu przez Niemców, przy ul. Rudawskiej.
Autorka znaków Polski Walczącej malowanych w 1943 roku na murach warszawskich Filtrów.

5 sierpnia 2021

Marsz pamięci

Delegacja NIK uczestniczyła w uroczystościach na Woli i w Marszu Pamięci od Pomnika Rzezi na Woli przy zbiegu ulic Leszno i al. Solidarności – do Cmentarza Wolskiego. W delegacji reprezentującej Prezesa Mariana Banasia i wszystkich Pracowników NIK – byli Małgorzata Piekarczyk, Konrad Jaros i wiceprzewodniczący Zespołu Krzysztof Madej.

6 sierpnia 2021

Upamiętnienie postaci szefa konspiracyjnej NIK

6 sierpnia 2021 r. została odsłonięta i poświęcona – na ścianie budynku przy Marszałkowskiej 15a w Warszawie – tablica upamiętniająca Stanisława Peszyńskiego, szefa komórki o kryptonimie „Izba”, „NIK” w Polskim Państwie Podziemnym. Podczas pierwszych dni Powstania Warszawskiego 6 sierpnia 1944 r. został on w grupą mieszkańców wyprowadzony z domu przy Marszałkowskiej 15 i zamordowany przez Niemców. Aktu odsłonięcia tablicy dokonali: Prezes NIK Marian Banaś, wiceprezes IPN Mateusz Szpytma, marszałek senior Sejmu RP Antoni Macierewicz, naczelnik ZHP hm. Grzegorz Woźniak i przewodniczący ZHR hm. prof. Grzegorz Nowik.

Przed uroczystością odsłonięcia tablicy, w Sali Instytutu Pamięci Narodowej Przystanek Historia przy ul. Marszałkowskiej 21 odbyła się konferencja naukowa, podczas której uczestników przywitał Prezes NIK Marian Banaś, prof. Jacek Sawicki z IPN przypomniał niemieckie nazistowskie ludobójstwo w Warszawie w pierwszych dniach sierpnia 1944 roku, a druh prof. Grzegorz Nowik przedstawił postać bohatera dnia. W konferencji wzięli udział były Prezes NIK Jacek Jezierski, Anna Paniszewa działaczka polska, organizatorka szkolnictwa polskiego i harcerstwa na Białorusi i oraz członkowie Zespołu ds. Historii i Upamiętniania.

Członkowie Zespołu odszukali i uporządkowali grób rodziny Peszyńskich na Cmentarzu Powązkowskim – miejsce symbolicznego spoczynku Stanisława Peszyńskiego. W przeddzień odsłonięcia tablicy pamiątkowej, wspólnie z przedstawicielami IPN zapaliliśmy tam znicze.

Przedstawiciele NIK i IPN przy grobie córki Romualda Traugutta Alojzy Trauguttówny na warszawskich Powązkach.

WRZESIEŃ 2021

Publikacją artykułu „Malbork, Tczew i Szymankowo – byliśmy tam, gdzie zaczęła się wojna” na portalu NIK, autorstwa przewodniczącego Zespołu Piotra Szubarczyka, została upamiętniona 82. rocznicę wybuchu II wojny światowej. Przedstawiciele Najwyższej Izby Kontroli (dyrektorzy delegatur w Gdańsku i w Łodzi) 1 września 2021 r. złożyli wieńce – w imieniu Prezesa i pracowników NIK – pod pomnikiem polskich celników w Malborku, na stacji kolejowej w Szymankowie i na Bulwarze Wiślanym w Tczewie. Pracownicy Najwyższej Izby Kontroli byli ludźmi szczególnie zagrożonymi zbrodniczymi działaniami najeźdźców. Prawnicy, ekonomiści, ludzie z wyższym wykształceniem różnych specjalności. Często oficerowie rezerwy Wojska Polskiego. Dr Adam Gręplowski umierał pod Ścianą Straceń KL Auschwitz. Mieczysław Klug umierał w KL Plaszow. Władysław Czekaj poległ w dole katyńskim. Stanisław Peszyński w Powstaniu Warszawskim. Są upamiętnieni na NIK-owskiej Ścianie Pamięci jako jedni z wielu.

■
Członkowie Zespołu ds. Historii i Upamiętniania reprezentowali Prezesa NIK podczas uroczystości pogrzebowych, na Starych Powązkach w Warszawie, śp. Walentyny Janta-Półczyńskiej, ostatniej odchodzącej na wieczną wartę przedstawicielki Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie.

27–30 września 2021

W dniach 27–30 września 2021 r. pracownicy NIK – członkowie Zespołu ds. Historii i Upamiętniania reprezentowali Prezesa NIK na uroczystościach poświęconych ważnym dla Rzeczypospolitej Polskiej wydarzeniom z naszej wojennej historii. Dzień 27 września jest od roku 2011 świętem państwowym – Dniem Polskiego Państwa Podziemnego. Przedstawiciele Zespołu złożyli pod Pomnikiem Armii Krajowej i Polskiego Państwa Podziemnego wieniec od Prezesa i Pracowników NIK.

30 września 2021

30 września 2021 r. wiązanek biało-czerwonych kwiatów pod tablicą na budynku Żandarmerii Wojskowej przy ulicy Ostroroga 35 złożył w imieniu Prezesa i Pracowników NIK przewodniczący Zespołu Piotr Szubarczyk. Tablica poświęcona jest dzielnemu amerykańskiemu fotoreporterowi i dokumentaliście Julienowi Bryanowi (autorowi filmu dokumentalnego „Oblężenie”, nominowanemu w roku 1941 do Oscara za film dokumentalny), który we wrześniu 1939 roku fotografował i nagrywał, z narażeniem życia, niemieckie ataki na Warszawę i życie mieszkańców stolicy w tych dniach.

PAŹDZIERNIK 2021

Upamiętnienie pierwszego w wolnej Polsce Prezesa NIK

Zespół do Spraw Historii i Upamiętniania przypomniał postać pierwszego niekomunistycznego Prezesa NIK Waleriana Pańki, w 30. rocznicę jego śmierci i 80. rocznicę urodzin.

Po dymisji gen. Tadeusza Hupałowskiego i przeciągającej się procedurze wyboru nowego Prezesa, 23 maja 1991 r. Sejm RP powołał na to stanowisko Waleriana Pańkę – profesora nauk prawnych, działacza opozycji demokratycznej i posła. Tę funkcję sprawował krótko, zdołał jednak nakreślić kierunki reformy kontroli państwowej w celu jej odpolitycznienia i zapewnienia

niezależności od władzy wykonawczej. Planował dokonać analizy sytuacji społeczno-gospodarczej i sporządzić raport o stanie zagrożeń państwa. Zaczął uwalniać Izbę od wpływu rządzących na jej pozycję i plany kontroli, chciał ulepszyć ustawowe instrumenty prawne do badania i oceny kontrolowanej działalności. Rozpoczął reorganizację instytucji i wymianę kadr, wzmocnił kolegialny charakter zarządzania Izbą. Najgłośniejszą w czasie jego Prezesury stała się kontrola działalności Funduszu Obsługi Zadłużenia Zagranicznego (FOZZ), której bulwersujące wyniki miał zaprezentować w Sejmie. Nie zdążył – 7 października 1991 r., na cztery dni przed planowanym wystąpieniem na forum Sejmu, zginął w wypadku samochodowym.

6 października 2021

6 października 2021 r. w siedzibie NIK w Warszawie Prezes NIK Marian Banaś i dyrektor generalna NIK Janina Bielak złożyli kwiaty przed tablicą upamiętniającą Waleriana Pańkę – współtwórcę niezależnej kontroli wydatków publicznych po 1989 r. Rocznicowe uroczystości odbyły się również w Turzym Polu na Podkarpaciu – rodzinnej miejscowości Waleriana Pańki.

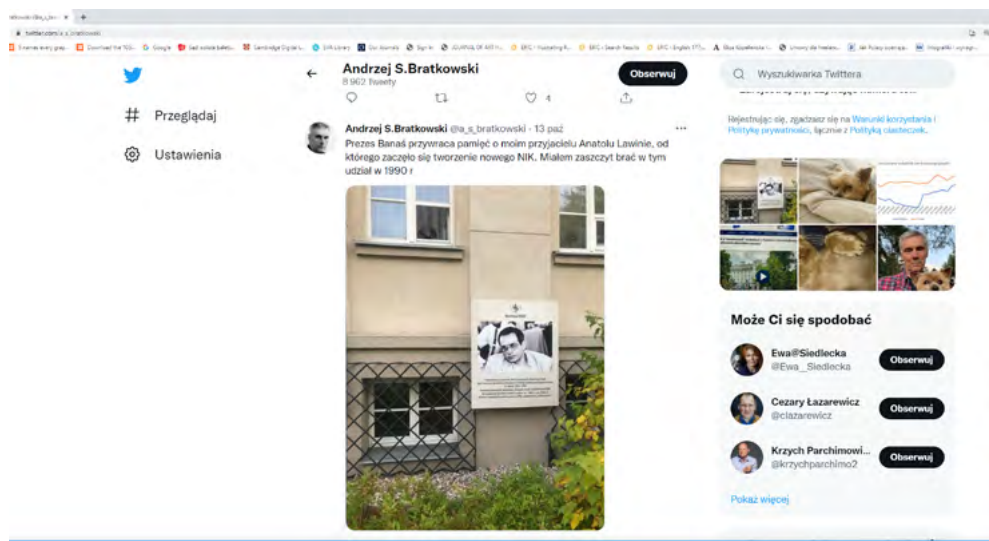
- W hallu NIK otwarta została przez Prezesa NIK wystawa poświęcona pierwszemu „solidarnościowemu” Prezesowi NIK Walerianowi Pańce. Wystawę przygotowali Małgorzata Piekarczyk i Paweł Przestrzelski z Wydziału Wydawniczego NIK. Na wystawie zaprezentowano zdjęcia i dokumenty ilustrujące najważniejsze wydarzenia z życia pierwszego demokratycznie wybranego Prezesa Izby.
- „O niezłomnym Prezesie i niezłomnym kontrolerze” – ekspozycja na gmachu NIK

8 października 2021

Na froncie gmachu NIK przy ul. Filtrowej 57 w Warszawie z inicjatywy Zespołu 8 października 2021 r. zainstalowano nowe tablice historyczne. Upamiętniono na nich wybitne dla NIK postaci: prof. Waleriana Pańkę, Michała Falzmanna oraz Anatola Lawinę. Michał Falzmann, kontroler NIK do końca wierny swej misji, odszedł, w okolicznościach podobnie niejasnych i dramatycznych jak Prezes Pańko. Nazwanie Michała Falzmanna na tablicach – „kontrolerem niezłomnym”, jest nawiązaniem do „żołnierzy wyklętych”, coraz częściej nazywanych po prostu „niezłomnymi”. To miano przysługuje także Walerianowi Pańce. Zarówno nagła śmierć Falzmanna, jak i „wypadek” Prezesa Pańki do dziś wzbudzają wątpliwości. Anatol Lawina, bezpośredni szef Michała Falzmanna od 1989 r. do 1994 r. był dyrektorem Zespołu Analiz Systemowych w NIK. Po nagłej śmierci Falzmanna i Pańki był jednym z głównych świadków na procesie FOZZ. Otrzymywał wówczas wiele pogroźek, a przyczyny jego śmierci także nie zostały do końca wyjaśnione. Pomysł i realizacja tablic to zasługa członków Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania oraz ich współpracowników z Wydziału Wydawniczego.

Ekspozycja na frontonie budynku NIK zwróciła uwagę mediów społecznościowych. Wpis Andrzeja Stanisława Bratkowskiego – ekonomisty, w latach 2001–2004 wiceprezesa Narodowego Banku Polskiego, członka Rady Polityki Pieniężnej w kadencji 2010–2016. W 1990 zastępcy dyrektora zespołu analiz w Najwyższej Izbie Kontroli.

**Pierwszy „solidarnościowy”
Prezes Najwyższej Izby Kontroli**

Walerian Pańko – profesor nauk prawnych na Uniwersytecie Śląskim, doradca NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych, współtwórca porozumień rzeszowsko-ustrzyckich w 1981 r., internowany w stanie wojennym, działacz opozycji demokratycznej, w 1989 r. uczestnik Okrągłego Stołu, a następnie poseł na Sejm RP, współautor reformy samorządowej.

Tragedia na trasie katowickiej

30 lat temu, 7 października 1991 r., Walerian Pańko zginął w wypadku samochodowym. Katastrofa wydarzyła się w przeddzień prezentacji Sejmowi RP informacji o wynikach kontroli FOZZ. Rządowa Lancia, w której jechał zderzyła się z BMW i rozpadła na dwie części. Wokół tragicznej śmierci pierwszego „solidarnościowego” Prezesa NIK narosło wiele wątpliwości. Czy był to zwykły wypadek, czy zamach na jego życie – do dziś pozostaje zagadką. Jego śmierć wstrząsnęła rodzącą się dopiero III Rzeczpospolitą.

30 rocznica śmierci Prezesa NIK

Walerian Pańko
8 X 1941–7 X 1991
Mam nadzieję, że kiedyś będzie inaczej, a i moja cegielka dołożona do porządkowania Polski będzie się liczyć.
23 maja 1991 r. Sejm powołał prof. Waleriana Pańkę na stanowisko Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Zapoczątkował reformę Izby. Jego celem było uwolnienie NIK od wpływu polityki. Pomysłodawca raportu o stanie państwa. Nakreślił kierunki niezależnej od rządu kontroli państwowej, wdrażanej przez jego następców.

**Michał Falzmann – kontroler niezłomny
28 X 1953–18 VII 1991**

Urzędnik kontroli skarbowej, następnie kontroler Najwyższej Izby Kontroli. Wykrył tzw. aferę FOZZ. Nagłośnił największe nieprawidłowości w działalności Funduszu, w tym grabież finansów państwowych po 1989 r. na niespotykaną skalę. Służył Polsce i dla Niej poświęcił życie.

Kontrola FOZZ

Najważniejszą kontrolą NIK za prezesury Waleriana Pańki była kontrola działalności Funduszu Obsługi Zadłużenia Zagranicznego w latach 1989–1990. Kontrole prowadzili kontrolerzy Zespołu Analiz Systemowych NIK. Kierował nim dyrektor Anatol Lawina (ur. 1940 r., zm. 2006 r.), działacz opozycji demokratycznej w PRL i podziemnej „Solidarności”.

- Publikacje: artykuł przypominający czasy Prezesury Waleriana Pańki na portal intranetowy przygotował dr Krzysztof Madej; artykuł Danuty Bolikowskiej pt. „Profesor Walerian Pańko – Prezes NIK czasu przełomu” ukazał się na łamach „Kontroli Państwowej” (nr 5/2021); album „Walerian Pańko” (oprac. Danuta Bolikowska).

Album „Walerian Pańko” w szkole jego imienia

Jedyna w Polsce szkoła podstawowa imienia profesora Waleriana Pańki, w jego rodzinnym Turzym Polu, 8 października 2021 r. uroczystie obchodziła święto patrona. Otrzymała to imię w 1996 r., w 5. rocznicę śmierci byłego Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Rada Miasta Brzozowa jedną z ulic nazwała wówczas ulicą Waleriana Pańki, a na ścianie kościoła w Turzym Polu wmurowano tablicę pamiątkową. Przedstawiciele NIK regularnie uczestniczą w wydarzeniach organizowanych w miejscu urodzenia prof. Pańki i wspierają rozwój szkoły. W tym roku Izbę reprezentował Wiesław Motyka dyrektor Delegatury NIK w Rzeszowie. W uroczystościach uczestniczyła rodzina Waleriana Pańki, przedstawiciele władz samorządowych Turzego Pola i Brzozowa oraz przyjaciele z Uniwersytetu Śląskiego. Mszę św. w intencji profesora oraz uczniów i nauczycieli poprzedziło złożenie kwiatów na jego grobie w Jasionowie. Główne obchody święta patrona miały miejsce w nowo wybudowanej szkolnej hali sportowej. Uczniowie i członkowie grona pedagogicznego otrzymali wydany przez Najwyższą Izbę Kontroli album poświęcony Walerianowi Pańce, przygotowany przez Danutę Bolikowską, a uroczystościom towarzyszyła wystawa, zorganizowana przez Wydział Wydawniczy NIK.

- Pomysłodawczynią przygotowania albumu „Walerian Pańko” i jego autorką była członkini Zespołu do spraw Historii i Upamiętniania Danuta Bolikowska.

Koncepcję artystyczną i layout albumu przygotowała dr Eliza Kozielska z Wydziału Wydawniczego, druk i oprawę zapewnił Konrad Jaros p.o. kierownika Wydziału Wydawniczego. Konsultacja historyczna: dr Krzysztof Madej. Album ma charakter okolicznościowy i jest wydawnictwem niekomercyjnym. W albumie znalazły się nigdy dotąd niepublikowane fotografie i materiały ukazujące wielowymiarowość Waleriana Pańki. W przedmowie do albumu Prezes NIK Marian Banaś tak przypomniał pracownikom NIK postać Waleriana Pańki:

W 30. rocznicę śmierci zmarłego tragicznie Prezesa Waleriana Pańki Najwyższa Izba Kontroli wspomina Jego postać na stronach tego albumu. W księdze pamiątkowej Prezesów NIK-u Walerian Pańko zajmuje pozycję szczególną. Był człowiekiem wielkiego formatu. Żył krótko, lecz intensywnie. W dzieciństwie – dobry i pilny uczeń. Czuły syn i mąż. Będąc wybitnym naukowcem, nie wzgardzał człowiekiem prostym. Praworządny aż do bólu. Skromny, pracowity, lubiący książki, muzykę, podróże i sztukę. Działacz „Solidarności”. Po uwolnieniu z internowania w 1982 roku aktywny działacz opozycji demokratycznej. Altruista – honoraria za swe felietony przekazywał na cele dobroczynne. Był profesorem nauk prawnych, doradcą „Solidarności”, posłem na Sejm, współtwórcą reformy samorządowej w Polsce i wreszcie – Prezesem Najwyższej Izby Kontroli. Zginął tragicznie 7 października 1991 roku w pełni sił twórczych, pozostawiając w bólu Żonę, Matkę, Rodzinę, przyjaciół i współpracowników. Żyje nadal w pamięci tych, którzy go znali. Niech fotografie, które publikujemy dzięki uprzejmości Jego Rodziny z Turzego Pola na Podkarpaciu oraz żony Urszuli, przypomną osobę profesora Pańki. A dzieło, które rozpoczął w 1991 roku – naprawa Najwyższej Izby Kontroli – niech trwa.

Walerian Pańko

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

LISTOPAD 2021

10 listopada 2021

10 listopada, w przeddzień Święta Niepodległości, przed tablicą pamiątkową poświęconą Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu oraz tablicą upamiętniającą poległych i zamordowanych pracowników NIK, dyrektorka Generalna NIK pani Janina Bielak złożyła w imieniu Prezesa NIK i kierownictwa Najwyższej Izby Kontroli wieńce. W uroczystości wzięli udział członkowie Zespołu ds. Historii i Upamiętniania.

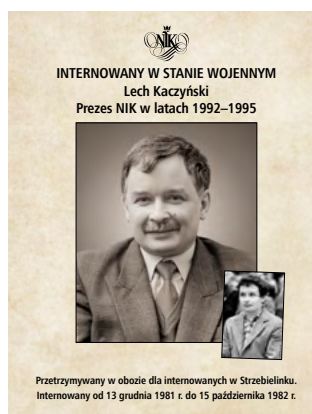
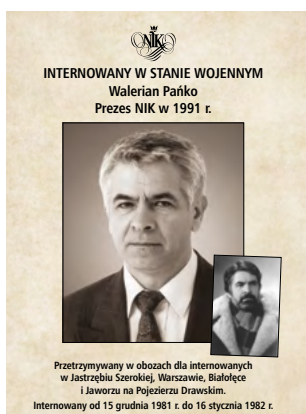
Zaprezentowano również publikację okolicznościową przygotowaną przez Piotra Szubarczyka pt. Naczelnik, Marszałek, „Dziadek” Józef Piłsudski – twórca Najwyższej Izby Kontroli.

GRUDZIEŃ 2021

Członkowie Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania w 40. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego, na planszach zamieszczonych na frontonie siedziby NIK, przypomnieli sylwetki trzech Prezesów Najwyższej Izby Kontroli internowanych przez władze komunistyczne w stanie wojennym.

Przez rok działalności Zespołu do Spraw Historii i Upamiętniania na portalu NIK ukazało się kilkadziesiąt publikacji, głównie autorstwa przewodniczącego Zespołu Piotra Szubarczyka, popularyzujących historię Polski.

O rocznicowe publikacje historyczne dotyczące NIK zadbały głównie Danuta Bolikowska Małgorzata Piekarczyk i Elżbieta Południk. Dr Krzysztof Madej, poza autorstwem tekstów, zapewniał merytoryczną konsultację historyczną.

Nieocenione zasługi dla funkcjonowania Zespołu oddała Jolanta Kruszewska, która popularyzuje również historię NIK w ramach prowadzonych przez siebie lekcji edukacyjnych. Bez jej wybitnych talentów organizatorskich wiele przedsięwzięć Zespołu byłoby niemożliwych.

Miło nam również poinformować, że 13 grudnia 2021 r. Danuta Bolikowska, członkini Zespołu, została odznaczona, na wniosek Instytutu Pamięci Narodowej przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Krzyżem Wolności i Solidarności, nadawanym działaczom demokratycznej opozycji wobec dyktatury komunistycznej w PRL.

Członkowie Zespołu, przy wsparciu pracowników Wydziału Wydawniczego, wydali kilka publikacji związanych z historią NIK.

- Kalendarz upamiętniający 100-lecie pierwszej ustawy o NIK opracowany przez Małgorzatę Piekarczyk, Konrada Jarosa i Pawła Przestrzelskiego.
- Publikację „Kontrola państwowa w Drugiej Rzeczypospolitej” w 102. rocznicę powołania Najwyższej Izby Kontroli Państwa opracowaną przez członków Zespołu: Danutę Bolikowską, Elżbietę Południk i Krzysztofa Madeja.
- Publikację „Od dekretu do ustawy. Stulecie ustawy o kontroli państwowej 1921–2021” przygotowaną przez Małgorzatę Piekarczyk, Danutę Bolikowską i Elżbietę Południk.
- W 30. rocznicę śmierci i 80 urodzin pierwszego niekomunistycznego Prezesa NIK Danuta Bolikowska wraz z Elizą Kozielską przygotowała album pamiątkowy „Walerian Pańko”.
- Małgorzata Piekarczyk i Konrad Jaros oraz Piotr Szubarczyk opracowali katalogi towarzyszące wystawom historycznym organizowanym w NIK.

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Dziękujemy Piotrowi Szubarczykowi pierwszemu przewodniczącemu Zespołu do spraw Historii i Upamiętniania za ideę powołania i organizację naszego Zespołu.

W pamięci zachowamy inicjatywy przewodniczącego Zespołu: projekt i wykonanie znaczków Polski Walczącej, tablicę pamięci poświęconą poległym i zabitym pracownikom NIK podczas II wojny światowej, zaproszenia do NIK znakomitych prelegentów, składanie wieńców w ważne rocznice historyczne, zorganizowanie wystawy „Świadek 1939–1946” i opracowanie folderu „Świadek Sybirskie Profesora Stanisława Kulona”, inicjatywę upamiętnienia Stanisława Peszyńskiego tablicą przy ul. Marszałkowskiej 15A w Warszawie, publikację *Naczelnik, Marszałek, „Dziadek”. Józef Piłsudski*, a także cykl kilkudziesięciu tekstów przypominających ważne postaci i rocznice historyczne na portalu wewnętrznym NIK, które kształtowały patriotyczny etos wśród pracowników Najwyższej Izby Kontroli.

Zespół do spraw Historii i Upamiętniania